

Спеціалізованій вченій раді ДФ 26.055.038
Державного торговельно-економічного
університету
(02000, м. Київ, вул. Кіото, 19)

РЕЦЕНЗІЯ
кандидата економічних наук Махначової Наталі Михайлівни
на дисертаційну роботу
Федоришиної Катерини Олександрівни
на тему «Вплив геополітичного середовища на розвиток демократії (на
прикладі України)»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 052 – «політологія»

Проблема зовнішніх впливів на політичні режими, зокрема – демократичні політичні режими, є найактуальнішою в сучасній політичній науці. З урахуванням загальної світової тенденції відкату ліберальної демократії та посилення автократій в різних регіонах виникає питання, чи здатен цей процес певним чином похитнути існуючі демократії та вплинути на їхню ефективність.

В цілому проблема визначення демократії та її особливостей порівняно з недемократичними політичними режимами лишається дискусійною в політології, відтак вимагає широкого обговорення та нових досліджень. Так само нових досліджень вимагає проблема зовнішніх впливів на демократії в різних регіонах.

З цією метою дисертантка Федоришина К.О. обрала геополітичну концепцію як можливість провести дослідження взаємозв'язків розвитку різних країн в конкретному географіко-інформаційному просторі. Хоча геополітика в класичному розумінні сьогодні все частіше критикується науковцями через завузький погляд на особливості зв'язків країн на міжнародній арені, вона все одно дає можливість включити територіальний компонент в дослідження. Отже, беручи оновлену геополітичну концепцію в якості територіальних умов дослідження, дисертантка досліджує особливості

зв'язків конкретних країн з точки зору тенденцій розвитку їхніх політичних режимів у визначеному для аналізу часі.

У руслі зазначеного актуальним є звернення автора дослідження до прикладу України та розвитку її демократії в конкретно окресленому геополітичному середовищі в обраному для дослідження часовому проміжку. Так автор вказує, що в результаті дослідження на прикладі розвитку демократії України виділяє фактори, що є універсальними точками перетину декількох концептів вимірювання розвитку демократії в декількох найпопулярніших індексах демократії. Саме ці виділені фактори допомагають визначити, які характеристики зовнішніх впливів найтісніше пов'язані з розвитком демократії України за обраний для аналізу проміжок часу. На основі визначених характеристик зовнішніх впливів динаміка зміни демократії України порівнюється з аналогічною динамікою країн-сусідів окресленого геополітичного середовища (Розділ 2, ст.79).

В цілому структура дисертації є обґрунтованою, вона представлена вступом, трьома розділами, десятьма підрозділами, ґрунтовними загальними висновками, списком використаних джерел, змістовними додатками, що включають розроблені автором таблиці, які відображають дані аналізу. Структура роботи цілком відповідає вимогам до структури дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Загальний обсяг дисертації становить 251 сторінку. Обсяг основного тексту – 183 сторінки.

Зміст кожного підрозділу підпорядковано меті та завданням дослідження, підсумками є наукові висновки, що також відповідають кількості та специфіці завдань дослідження. Дисертантка на достатньому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, її актуальність, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет, аргументувала використання обраних методів дослідження.

Метою дослідження є визначення факторів, що взаємопов'язують тренди розвитку демократії в геополітичному середовищі на прикладі України. Ця

мета в дослідженні досягається в повному обсязі. Відштовхуючись від мети, завдання дослідження зосереджуються на розкритті основної гіпотези роботи. Авторка висуває наступну гіпотезу дослідження: в геополітичному середовищі розвиток демократій є чутливим до середовищних впливів через зв'язки з розвитком політичних режимів інших акторів середовища за окремими факторами, найбільш чутливими до такого роду зв'язків. Через вирішення конкретних завдань авторка доводить гіпотезу, що відображено у ґрунтовних загальних висновках.

Дослідження використовує загальнонаукові та спеціальні методи та підходи, що визначають теоретичну та практичну єдність з метою визначення факторів, що пов'язують розвиток демократій країн обраного геополітичного середовища в рамках визначених для дослідження індексів з розвитком демократії України.

Автор використовує в роботі цілу низку методів, що дозволяють отримати достовірні наукові результати дослідження: метод системного аналізу, метод групування та ранжування, кореляційний аналіз, порівняльний аналіз. Новизна дослідження також не викликає суперечностей. Серед особливо важливих пунктів наукової новизни результатів дослідження необхідно згадати наступні. Вперше в українській політичній науці проаналізовано розвиток демократії України в часовому проміжку 2006-2018 рр. в рамках трьох індексів демократії – The Economist Democracy Index, Freedom In the World та Polity IV. Вперше визначено фактори, що об'єднують три ключові концепції демократії в рамках індексів The Economist Democracy Index, Freedom In the World та Polity IV, задля визначення інтегрального підходу до вимірювання демократії. Також вперше визначено найбільш та найменш чутливі фактори, що пов'язані зі змінами розвитку політичних режимів в обраному геополітичному середовищі для України в часовому проміжку 2006-2018 рр. в рамках індексів демократії – The Economist Democracy Index та Freedom In the World. В результаті в дослідженні було виділено найчутливіші фактори на основі проаналізованих індексів, що потенційно

можуть впливати на розвиток демократії України в обраному геополітичному середовищі.

Не викликає сумніву і практичне значення одержаних результатів. Основні положення, викладені в дисертації, можуть слугувати основою розробки науково-практичних рекомендацій для використання в якості методологічної бази для стратегії подальшого розвитку демократії України за умови потенційних впливів геополітичного середовища. Особливо це важливо для розробки стратегії укріплення демократії з урахуванням потенційних зовнішніх впливів в специфічному геополітичному середовищі. Результати дослідження також дають можливість більш широко вивчати специфіку взаємозв'язку розвитку політичних режимів в різних геополітичних середовищах.

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. Результати дослідження автор представив на наступних міжнародних науково-практичних конференціях: конференція «Сучасний рух науки» 16.04.2019, тези доповіді «Autocracy promotion – when terms matter»; конференція «Science progress in European countries: new concepts and modern solutions» 12.07.2019; тези доповіді «Проблема вимірювання демократії – індекси демократії та їхні базові розбіжності»; конференція «Advances Of Science» 6.12.2019: тези доповіді «Індекси вимірювання демократії від інституціональний концепту до ліберального»; конференція «Science progress in European countries: new concepts and modern solutions» 20.12.2019: тези доповіді «Концепції політичної еліти та ефективність демократії»; конференція «Стратегічне позиціонування України в сучасному міжнародному просторі» ІМВ КНУ ім.Т.Шевченка 17.10.2019: тези доповіді «Проблема підходів до вимірювання демократії»; конференція «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії» 30.06.2020: тези доповіді «Особливості кореляції демократичних трендів України та країн-сусідів найближчого геополітичного середовища»; конференція

«Журналістика та реклама: вектори взаємодії» 24.03.2021: тези «Digital communication and advertising: a dual future for political marketing»; конференція «Theoretical and empirical scientific research: concept and trends» 28.05.2021: тези «Інтегративний погляд на політичний режим: між інституційністю та соціологічністю».

За результатами дослідження дисертантка підготувала 3 наукові статті у фахових виданнях України, 1 розділ колективної монографії та 2 статті у виданнях інших держав (Україна-Польща). Отже відображення результатів дисертації в наукових виданнях відповідає вимогам, встановленим для здобувачів наукового ступеня доктора філософії.

Високо і позитивно оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, висловимо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

- В якості бази для дослідження дисертантка обрала в більшості зарубіжні джерела. Розуміючи особливості теми та її розкриття по більшій мірі саме в зарубіжній політичній науці, необхідно зауважити дисбаланс уваги до українських дослідників;
- В якості побажання хотілось би більшого розкриття конкретних практичних можливостей застосування результатів дослідження для української внутрішньої та зовнішньої політики. Тим більше результати дослідження дають основу для розробки таких рекомендацій, що надалі можуть бути висвітлені в наукових статтях дисертантки;
- Хотілось би надалі побачити більш широке коло дослідження регіональних особливостей кореляцій розвитку політичних режимів, і зокрема – демократій, не тільки на прикладі України, але і на прикладі інших країн у своїх відповідних середовищах.

Однак висловлені побажання та зауваження не знижують оцінку якості проведеного дисертаційного дослідження.

В цілому аналіз характеристик дисертації Федоришиної К.О., а також фахових публікацій та апробації результатів дослідження дає підставу визначити наступне. Дисертація Федоришиної Катерини Олександрівни на тему «Вплив геополітичного середовища на розвиток демократії (на прикладі України)» виконана самостійно, є завершеною науковою працею, що містить вагому теоретичну та практичну новизну. Дисертація Федоришиної К.О. відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова КМУ від 12 січня 2022 р. № 44), включаючи п. 6, 8, 9 та 10. Отже, здобувач заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «політологія».

Рецензент

**Кандидат економічних наук, доцент,
Завідувач кафедри
менеджменту та адміністрування
Вінницького торговельно-економічного
інституту ДТЕУ**

Махначова Н.М.

* Особистий підпис

ЗАСВІДЧУЮ

ст. інтелектуальна

Катерини Федоришиної